

DOSYA NO: 220

Tuba ŞİNŞEK¹ | UGSAM Araştırmacısı | MART 2023

YAKILAN MUSHAFLAR NEYİN FOBİSİ?

İslamofobi ve Temel Nedenleri

İslamofobi, 1980'lerde ortaya çıkmış yeni bir kavram olmasına rağmen tarihi İslam'ın yeryüzüne ilk geldiği güne kadar dayanır. Hz. Muhammed'in (sav) Mekke'de İslam'ı anlatmaya ve çevresine yaymaya başlamasına, bulunduğu çağın en güçlü devletlerinden biri olan Endülüs'te İslam'ın egemen hale gelmesine ve Haçlı Seferlerine kadar uzanır.

Sözlük anlamı İslam korkusu, İslam'a ve Müslümanlara karşı duyulan korku olan İslamofobi artık manasındaki masumiyetini, masum bir korku durumunu niteleme özelliğini yitirmiştir. İslam karşıtlığına, ayrımcılığa, ötekileştirmeye, dışlamaya, kin gütmeye, saldırganlığa, şiddete, düşmanlığına dönüşmüştür. Bundan dolayı İslamofobi ifadesi yerine "anti-İslamizm", yani "İslam düşmanlığı" ifadeleri kullanılmaya başlanmıştır.²

¹ İÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

² Okumuş, Ejder, İslamofobik Oyunda Müslümanlar, İlahiyat Akademi Dergisi, s.38.

Her ne kadar İslamofobi'nin oluşturulma tarihi İslam'ın doğuşuna kadar dayansa da son dönemlerde küreselleşerek ileri bir noktaya ulaşmıştır. İslamofobi'nin oluşturulması kavramını kullandık çünkü İslamofobi bir kavramın evrilerek doğal koşullarda oluşturduğu ya da kendiliğinden var olan bir kavram değildir. İslamofobi İslam karşıtı kişiler ve kesimler tarafından üretilen, planlı ve sistemli bir harekettir. Özellikle son elli yıllık süreçte çeşitli krizler ile artarak varlığını güçlendirmeye devam etmektedir. 1974 OPEC Krizi, 1979 İran İslam Devrimi ve Rehineler Krizi, Bosna Savaşı, 11 Eylül Saldırısı ve Yeni Zelanda'da "Brenton Torrent"ın Cami Saldırısı gibi birçok olay İslamofobi'nin yayılmasına ve güçlenmesine neden olmuştur.

Örneğin 11 Eylül saldırılarını gerekçe göstererek İslam'a ve Müslümanlara her cihette zarar veren ABD'nin bilakis İslamofobi geçmişi çok çok öncelere dayanır. Bunun en iyi kanıtlarından biri, medya ve Hollywood yapımı filmlerdir. Bu filmlerin büyük bir kısmında Müslümanlar kötü, tehlikeli, şiddete başvuran, öldürücü, terörist vs. olarak gösterilmekte ve böylece zihinlere İslamofobi tohumları atılmaktadır. Ayrıca Amerikan medyası öteden beri İslam ve Müslümanlar hakkında verdiği yanlış bilgiler ve yaptığı kötü haberlerle İslamofobi'nin oluşmasında başat rol oynamıştır.³ Ancak bununla birlikte 11 Eylül saldırısı sonrası oluşturulan Müslüman profili ile her Müslümanın potansiyel bir terörist olabileceği algısı ABD tarafından doğrudan veya dolaylı olarak küresel medyaya yansıtılmıştır. Böylece sakallı, sarıklı, cübbeli, fanatik Müslümanlar imajı, Ortadoğu'daki militan silahlı örgütler örnek olarak sunularak zihinlerdeki Müslüman imajı tek tipleştirilmeye çalışılmaktadır.⁴

Zihinlerde oluşturulmaya çalışılan Terör ile eşleşmiş Müslüman algısının yanı sıra gerek Amerika Birleşik Devletleri toplumunca gerek kamu kuruluşlarınca Müslümanlara somut yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Müslüman Amerikan vatandaşlarını ayrımcı muameleyle kayıt sistemi, parmak izi alma, vize süreci, takip altına alma, işten çıkarma, çalışma iznini iptal etme, ev ve iş yerlerini ziyaret, tutuklama ve kötü mülakatlar gibi uygulamalarla veya tedbirlerle yüz yüze bırakmıştır. Bu noktada en başta polise muamelelerini zikredebiliriz. Şüpheli bulunarak alınıp sorgulanan Müslümanları takip etmek, kimlik kontrolüne tabi tutmak, hapse atmak, Müslümanların evlerine girmek, onlara baskı ve şiddet uygulamak ve hatta sınır dışı etmek, camileri kontrol altında tutmak gibi birçok kötü muamelede bulunmaktadır. Bunların dışında bazı Amerikalıların Müslümanlara karşı sonu öldürmeye kadar varan saldırıları da söz konusudur.⁵

Sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde değil dünyanın hemen hemen her yerinde İslamofobi vakalarına rastlamak mümkündür. Bu durumun son yüzyılda artmasının birçok nedeni vardır.

En önemli nedenlerinden birisi özellikle Avrupa'da mültecilerin sayılarının artış göstermesidir. Bu da toplumlar nezdinde İslam'ın ciddi bir tehdit olarak algılanmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte İslam'ın kamusal alandaki görünürlüğünün cami minareleri, ezanlar, başörtüsü, vb. semboller ile her geçen gün

³ Okumuş, Ejder, İslamofobik Oyunda Müslümanlar, İlahiyat Akademi Dergisi, s.38.

⁴ Said, E. W, Medyada İslam: Gazeteciler ve Uzmanlar Dünyaya Bakışımızı Nasıl Belirliyor?2020

⁵ Cankar, Louise (2004). "The Impact of the September 11 Attacks and Their Aftermath on

artmakta oluşu, Müslümanların azınlıkta olduğu bu toplumlari kendi kimliklerinin İslam'la olan ilişkilerine yönelik bir sorgulamaya sürüklemektedir.⁶

Bir diğeri önemli nedeni ise taraflı medyadır. İslam dünyası küresel medyada sürekli olumsuz haberler ile kendisine yer bulmaktadır. Geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısı ile başlayan süreçte bu coğrafya sürekli olarak siyasal krizler, şiddet ve terör olayları, iç karışıklıklar vs. ile gündeme getirilmektedir. Kötü haberler o derece yer işgal eder ki Müslümanların yaşamlarına yönelik diğeri alanlar görünmez olur. Bu coğrafyada savaş şiddet ve terörden başka bir şey yaşanmadığı algısı başarılı bir şekilde zihinlere kazınmaktadır. Haberlerin bu dengesiz tutumunun da ötesinde gözden kaçırılan bir husus daha vardır. Müslüman coğrafyasındaki her türlü sosyal, iktisadi, siyasal vb. problemlerin kaynağı olarak İslam'a atıf yapılır ve tüm tarihsel süreçler, sömürgecilik vs. göz ardı edilerek İslam, bu bölgelerdeki tüm sıkıntıların başlıca kaynağı olarak gösterilir. Hem bölgenin dünyadan izole olmadığı hem de bu coğrafyadaki pek çok devletin ABD gibi batılı müttefikleri olduğu unutulur ve İslam tek suçlu olarak sunulur.⁷

İslamofobi, çağın en büyük meşgalelerinden olan dijital oyunlarda da kendisini göstermektedir. Genellikle çocuk ve genç yaşta kimseilerin ilgi gösterdiği oyunlarda İslamofobik öğeler farkında olmaksızın bilinçaltına işlenmektedir. İslamofobi bu oyunlarda, İslam'a ait kutsal değerlerin ya da Müslümanların hedef alınarak öldürülmesi gereken bir suçlu gibi gösterilmesi ve daha nice planlı örneklerle uluslararası alanda genç zihinlere kazınmaktadır.

Batı medeniyetinin çok kültürlülüğe, farklılıklara açık olmayan tek tipçi yapısı, yabancı düşmanlığı da İslamofobi'ye neden olmaktadır.

Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nun uzun yıllar Avrupa'da egemen güç olarak kalması Avrupalının bilinçaltında Türk ve Müslüman korkusu ve düşmanlığının yerleşmesine neden olmuştur. Yakın geçmişte, Sırp ve Hırvatların Bosna Hersek'te Boşnak Müslümanlara yönelik soykırım yapmaları ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu zamanında yapılan Cami, Köprü gibi tarihi eserleri tahrip etmeleri Avrupası'nın bilinçaltında İslam korkusu ve düşmanlığının hala devam ettiğini göstermektedir.⁸

İslamofobi'deki bu ileri gidişin bir diğeri nedeni ise Müslüman nüfusunun fark edilir bir şekilde artmasıdır. Dünya geneline Müslümanların sayısı incelendiğinde, aşırı sağ hareketlerin yükselişe geçtiği Hollanda'da, 1950 senesinde beş bin olan Müslüman nüfus, 2020 yılı itibarıyla bir milyonu bulmuştur. Benzer ırkçı ve İslamofobik söylemlere sıklıkla rastlanan İngiltere'de de Müslümanların kademeli olarak arttığı görülmektedir. 1950 yılında İngiltere'de yaşayan Müslüman sayısı yüz bin iken bu rakam 2020 senesinde üç milyonu aşmıştır. Aşırı sağ söylemleriyle dünya gündemini en çok meşgul eden ülkelerden biri olan Fransa

⁶ Said,E.W, Medyada İslam:Gazeteciler ve Uzmanlar Dünyaya Bakışımızı Nasıl Belirliyor?

⁷ Erkan ve Kirman, İslamofobi Üzerine Söyleşi, İlahiyat Akademi Dergisi, s,197.

⁸ Karşlı, Necmi, İslamofobi'nin Psikolojik Olarak İncelenmesi, s.8, 2013.

da emsalleri gibi artan sayıda Müslüman nüfusla karşı karşıya kalmıştır. 1950 yılında Fransa'da Müslüman sayısı iki yüz otuz bin iken bu rakam 2020 yılı itibarıyla altı milyonu bulmuştur.

"1950'li yılların başında 400 bin civarı Müslümanın yaşadığı Avrupa'daki Müslüman sayısı, 2010 senesinde 20 milyona yükselmiş, bu rakam 2016 yılında 25 milyona ulaşmıştır. Tahminler, 2050 senesinde Batı'daki Müslüman nüfusun 75,6 milyona kadar çıkacağına işaret etmektedir."⁹

Avrupa İslamofobi Raporu (2021) İslam karşıtı ırkçılığın Avrupa'da sosyal yaşamın birçok alanında ciddi anlamda hissedildiğine işaret ediyor ve Avusturya, Fransa gibi birçok Avrupa ülkesinin yürürlüğe soktuğu düzenlemelerle İslamofobi'nin giderek kurumsallaşmasına neden olduğu belirtiliyor. Bu kurumsallaşmanın güncel örneklerinden biri de geçtiğimiz günlerde İsveç'te gözler önüne serildi.

İsveç'te Kur'an-ı Kerim Yakma Eylemi

Geçen hafta aşırı milliyetçi, aşırı sağcı ve ırkçı bir siyasetçi olan Rasmus Paludan, İsveç güvenlik güçlerinin ataleti arasında Stockholm'deki Türkiye Büyükelçiliği önünde İslam'ın kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'i yaktı.¹⁰

Aslında Kur'an-ı Kerim'i yakma eylemi son dönemlere özgü bir olay değildir. Bu eyleminin Orta Çağ'a kadar dayandığına dair kaynaklar bulunmaktadır. Endülüs'ün reconquista devresinden sonra Valencia ve Toledo 'da 1498-1500 arası, kilisenin talimatı doğrultusunda Kur'an-ı Kerim'in Arapça nüshaları yakıtılmış ve 16. yüzyılın

⁹ Said, E.W, Medyada İslam: Gazeteciler ve Uzmanlar Dünyaya Bakışımızı Nasıl Belirliyor?

¹⁰ Ataman, Muhittin, İsveç, İslam'a ve Müslümanlara hakarete izin veriyor, SETA, 2023.

ortalarda yayılmasına karşı resmi sansür uygulanmıştı. Yakın tarihte, 2010 yılında Terry Jones isimli papazın 11 Eylül tarihinde hayata geçirmek istediği "Uluslararası Kur'an'ı yakma günü," ise yoğun protestolar neticesinde o an için iptal edilmişti. Kendisinin bundan iki sene sonra gerçekleştirdiği 3 bin adet mushafı yakma teşebbüsü ise izinsiz silah taşıdığı için yetkililer tarafından olay yeri olan kamusal bir parkta tutuklandığı için tamamlanamamıştı. Ancak tabiri caizse artık cin şişeden çıkmıştı. Jones'un vermiş olduğu ilhamla Avrupalı birçok siyasetçi ve aktivist son yıllarda Kur'an-ı Kerim'e karşı sistematik ve devamlı bir şekilde hakaret söylemleriyle ortaya çıktılar. İslam düşmanlığı üzerinden siyasi bir kariyer yapan Hollandalı Geert Wilders, Müslümanların kutsal kitabını yasaklatma hedefini 2016 yılında ortaya attıktan sonra, özellikle İsveçli Neo-Nazi Rasmus Paludan, 2020 yılında farklı ülkelerde Kur'an-ı Kerim'i kamusal alanda yakma eylemleri gerçekleştirmeye çalıştı. Fransa, Hollanda ve Almanya'dan sınır dışı edilen Paludan, provokatif hedefine geçtiğimiz hafta sonu İsveç'in başkenti Stockholm'ün Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği önünde yoğun bir polis korumasıyla ulaştı.¹¹

Rasmus Paludan'ın gerçekleştirdiği bu eylem islamofobi'nin İsveç'te kurumsallaştığının bir kanıtıdır. Paludan Kur'an'ın yakılması için izin istemiş ve İsveçli yetkililer onun bu nefret suçunu işlemesine izin vermiştir. İsveçli yetkililer, ırkçılığı mahkeme tarafından tescillenen ve kendi ülkesinde (Danimarka) hapis cezasına çarptırılan Paludan'a bu provokatif eylemi yapması için izin vermiştir.

İsveç hükümeti, bu nefrete dayalı saygısız eylemi "ifade özgürlüğü" olarak nitelendirdiğini açıkladı. Ancak bu durum kesinlikle bir ifade özgürlüğü meselesinden ibaret değildir. Özgürlüğün bir sınırı olduğu gayet açıktır. Bu eylem bir nefret suçudur ve nefret suçu, Hristiyanlara, Müslümanlara veya herhangi bir dine karşı işlenmiş olursa olsun suçtur.

Bununla birlikte 1966 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 19. maddesine göre ifade özgürlüğü, başkalarının hak ve onuruna saygı gösterilmesi ve ulusal güvenliğin, kamu düzeninin, sağlığın ve ahlakın korunması amaçlarıyla sınırlandırılabilir. Sözleşmenin 20. maddesinde ise daha emredici bir düzenleme yapılarak kanundan "ayrımcılık, kin veya şiddeti körükleyen her türlü millî, ırksal veya dinsel düşmanlığın savunulmasını" yasaklaması istenmektedir.¹² İsveç bu açıklamasıyla üyesi olduğu Birleşmiş Milletler ile çelişmektedir fakat zarar gören İslam ve Müslümanlar olduğundan dolayı her zamanki gibi tüm dünyada ölüm sessizliği hâkim.

Kur'an-ı Kerim yakma eyleminin zamanlaması düşünüldüğünde, Türkiye ile İsveç arasında müzakere masasında bulunan İsveç'in NATO üyelik süreci ile de yakından ilgisi olduğu anlaşılmaktadır. Türk hükümeti, İsveç hükümeti ile NATO üyelik sürecini müzakere ediyordu. Bu eylem bir anlamda İsveç'in NATO üyeliğini de hedef almıştır. Bu saldırı üzerine Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "Türkiye Büyükelçiliği önünde yapılan bu alçakça eyleme izin verenlerin, İsveç'in NATO üyeliği konusunda Ankara'dan güzel bir haber beklememesi

¹¹ Gülyeşil, Mehmet Osman, 3 Soruda- İsveç'te Kur'an yakma eylemi, 2023, Anadolu Ajansı.

¹² Ataman, Muhittin, İsveç, İslam'a ve Müslümanlara hakarete izin veriyor, SETA, 2023.

gerektiğini" ifade etti. Şimdilik müzakereler durmuş gibi görünüyor fakat Türk Hükümetinin bu olaya aynı kararlılıkta yaklaşıp yaklaşmayacağı muamma.

Zira Filistin'i de desteklediğini, Filistinlilerle aynı duyguları paylaştığını ifade eden Türk Hükümeti'nin Dış İşleri Bakanlığı Kudüs'teki misilleme operasyonunu 'Terör Saldırısı' olarak niteleyerek İsrail'e başsağlığı diledi. Söylem ve eylemlerin birbiriyle çelişebildiği de göz önünde bulundurulduğunda bundan sonra İsveç ile nasıl bir yol yürüneceğine dair net bir şey söylemek mümkün değildir. Bu durum sadece Türkiye için değil hemen hemen her Müslüman devlet için geçerlidir. Halbuki İsrail, Tevrat yakma eylemini İsveç makamları ile iletişime geçerek engellemiştir. Müslümanlarda da kararlı bir duruş benimsenmediği ve gerekli yaptırımlar uygulanmadığı sürece bu ve benzeri eylemlerin devam etmesi olası.

Genel olarak Kur'an-ı Kerim'i yakma eylemini bir provokasyon olarak değerlendiren Avrupa basını ise özellikle Müslüman dünyasından ve bilhassa Türkiye'den gelen tepkileri aktarmakla iktifa etti. Son yıllarda bu tür periyodik çıkışlara alışık olan sivil toplum ise bu eyleme gerekli tepkiyi gösterememiştir. Bu durumun dini değerlerin önemini her geçen gün kaybetmesi ile ilişkili olduğu söylenebilir. Anadolu Gençlik Derneği başta olmak üzere İslami hassasiyetlerine henüz sadık olan birkaç sivil toplum kuruluşunca yürüyüş, basın açıklaması, Kur'an-ı Kerim Okuma gibi çeşitli tepkiler yükseldi. İlerleyen günlerde ülke geneli eylemler yapacağını duyuran Anadolu Gençlik Derneği'ne diğer sivil toplum kuruluşlarından da destek gelmesi bekleniyor. Müslümanların birlik olduğunu görmek İslam düşmanlarına muhakkak geri adım attıracaktır.

KAYNAKÇA

- Ataman, Muhittin, İsveç, İslam'a ve Müslümanlara hakarete izin veriyor, SETA, 2023.
- Erkan ve Kirman, İslamofobi Üzerine Söyleşi, İlahiyat Akademi Dergisi, s,197.
- Gülyeşil, Mehmet Osman, 3 Soruda- İsveç'te Kur'an yakma eylemi, 24.01. 2023, Anadolu Ajansı, İstanbul.
- Houssain Kettani, "Muslim Population in Europe: 1950 - 2020", International Journal of Environmental Science and Development, Vol. 1, No. 2,
- Said, E. W, Medyada İslam: Gazeteciler ve Uzmanlar Dünyaya Bakışımızı Nasıl Belirliyor? , Metis yayınları, 2020
- Karslı, Necmi, İslamofobi'nin Psikolojik Olarak İncelenmesi, Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, s.8. Cilt 13, Sayı 1, 2013 ss. 75 -100.